

УДК 821.111 + 821.521–31 (091)

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2019.1\(42\).168912](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2019.1(42).168912)

ВІД ЯПОНСЬКОГО ДО МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО РОМАНУ (Творчість К. Ісігуро)

Ланова В. В.

аспірант, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8448-3884>

У даній статті розглядаються основні світоглядні та естетичні принципи творчості Кадзуо Ісігуро, британського письменника японського походження. Особлива увага приділяється ідейно-художнім домінантам авторського стилю, знаковими рисами якого можна назвати тяжіння до ретроспективності та використання фігури «ненадійного» наратора. Основою авторської філософії є принцип толерантності. Письменник звертається до філософії «нового гуманізму». Однією з рис, яка принципово відрізняє «новий гуманізм» від класичного, є відмова від європоцентризму та повага до культурного різноманіття. Слідуючи цьому принципу, Кадзуо Ісігуро створює мультикультурні романи, які поєднують у собі риси як японської, так і британської літературної традиції. В ранніх романах чітко прослідковується вплив саме японської літературної традиції. Автор використовує ряд мотивів, що входять до складу понятійного поля концепту «японське». Загалом, унікальна авторська поетика ранніх романів, що проявляється в використанні «екзотизмів» та зображенні японського топосу та подій японської історії, створює образ «мінливого та хиткого світу», запозиченого автором з філософії буддизму. В пізніх («англійських») романах автор звертається до поетики мультикультуралізму. Національний характер стилістичної манери письменника проявляється у використанні англійського топосу та описі англійських традицій та реалій. Однак вичлентити домінуюче начало в творчості письменника не завжди легко, адже обидві нації володіють спільними культурними атрибутами. Як ранні «японські», так і більш пізні «англійські» романи торкаються характерних для мультикультурної літератури тем ескапізму, еміграції, пошуку власної ідентичності та взаємодії культур. Вищезазначені теми досліджуються в даній статті на прикладі творів «Прозорий серпанок над горами», «Митець плинного світу», «Залишок дня», «Не відпускай мене».

Ключові слова: К. Ісігуро, англійська література, мультикультуралізм, міжкультурний роман, ідентичність, діалог культур, японські мотиви, англійськість.

ОТ «ЯПОНСКОГО» К МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ РОМАНУ (Творчество К. Исигуро)

Лановая В. В.

аспірант, Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

В данной статье рассматриваются основные мировоззренческие и эстетические принципы творчества Кадзуо Исигуро, британского писателя японского происхождения. Особое внимание уделяется идейно-художественным доминантам авторского стиля, знаковыми чертами которого можно назвать тяготение к ретроспективности и использование фигуры «ненадежного» рассказчика. Основой авторской философии является принцип толерантности. Писатель обращается к философии «нового гуманизма». Одной из черт, которая принципиально отличает «новый гуманизм» от классического, является отказ от европоцентризма и уважение культурного разнообразия. Следуя данному принципу, Кадзуо Исигуро создает мультикультурные романы, которые сочетают черты как японской, так и британской литературной традиции. В ранних романах четко прослеживается влияние именно японской литературной традиции. Автор использует ряд мотивов, составляющих основу понятийного поля концепта «японское». В общем, уникальная авторская поэтика ранних романов проявляется в использовании «экзотиз-

мов», а также изображении японского топоса и событий японской истории и создает образ «изменчивого и зыбкого мира», заимствованного автором из философии буддизма. В поздних («английских») романах автор обращается к поэтике мультикультурализма. Национальный характер стилистической манеры писателя проявляется в использовании английского топоса и описании английских традиций и реалий. Однако вычленив доминирующее начало в творчестве писателя не всегда легко, ведь обе нации обладают общими культурными атрибутами. Как ранние «японские», так и более поздние «английские» романы затрагивают характерные для мультикультурной литературы темы эскапизма, эмиграции, поиска собственной идентичности и взаимодействия культур. Вышеупомянутые темы исследуются в данной статье на примере произведений «Там, где в дымке холмы», «Художник зыбкого мира», «Остаток дня», «Не отпускай меня».

Ключевые слова: К. Исигуро, английская литература, мультикультурализм, мультикультурный роман, идентичность, диалог культур, японские мотивы, английскость.

FROM THE JAPANESE-ORIENTED NOVELS TO THE MULTICULTURAL ONES (Kazuo Ishiguro's works)

Lanova V.

postgraduate, Odessa I. I. Mechnikov national university

The article deals with Kazuo Ishiguro's philosophical and aesthetic principles reflected in the analysed works. Particular attention is paid to the ideological and artistic dominants of the individual style. The early novels share an individual style of narration. In these novels Kazuo Ishiguro makes usage of the literary device of the unreliable first person narration. However, no less important, that the author's philosophy is based on the principle of tolerance, as the writer refers to the philosophy of New Humanism. The respect for cultural diversity and the rejection of the Eurocentrism differentiate New Humanism from the classical one. Following the above-named philosophy, Kazuo Ishiguro creates the so-called multicultural novel which combines characteristic features of the English and Japanese literary traditions. The early novels have witnessed the influence of the Japanese literary tradition. The Japanese literary tradition can be found in a number of Japanese motifs employed by the author. In general, the unique poetics of the early novels, which manifests itself in the usage of various exotic notions, as well as depiction of Japanese topos and historical events, creates an image of the "floating world", borrowed from the philosophy of Buddhism. The later novels draw our attention to the problems of multiculturalism. The national character can be observed in the usage of English topos and description of English traditions and realities. A mention should also be made that there is a very thin line between the English surface and the Japanese core of the works into consideration. Both early and later novels deal with the themes of escapism, emigration, the search for self-identity and the interaction of cultures. These questions are studied on the example of such literary works as "A Pale View of Hills", "An Artist of the Floating World", "The Remains of the Day" and "Never Let Me Go".

Key words: Kazuo Ishiguro, English literature, multiculturalism, multicultural novel, identity, intercultural dialogue, Japanese motifs, Englishness.

Вступ

Творчість сучасного британського письменника японського походження Кадзуо Ісігуро викликає великий інтерес у літературознавців, які працюють в області компаративістики та імагології. Особливу увагу дослідників привертає мультикультурна спрямованість творчості К. Ісігуро, а також особливе положення автора «всередині та поміж» двох світів – японського та британського.

Письменник народився в Японії в 1954 році. В віці шести років переселився з родиною до Великобританії, де мешкає й зараз. Сьогодні творчість К. Ісігуро відома у всьому світі, а сам письменник був відзначений багатьма

літературними преміями, вагоме місце серед яких займають Нобелівська премія та престижна Букерівська премія за роман «Залишок дня». На сьогоднішній день на рахунку письменника 7 романів, останній з яких – «Похований велетень» – вийшов друком у 2015 р.

Феномен К. Ісігуро, на нашу думку, багато в чому пов'язаний з його подвійною ідентичністю. Автор є носієм унікального світогляду, що поєднує культурні коди типологічно різних, абсолютно несхожих між собою світоглядних систем та літературних традицій – східної та західноєвропейської. Мета нашої роботи – прослідкувати еволюцію художньо-естетичних та філософських принципів письменника, втілену у його романній творчості. Об'єктом дослідження є поетика міжкультурних романів К. Ісігуро – «Прозорий серпанок над горами» («*A Pale View of Hills*», 1982), «Митець плинного світу» («*An Artist of the Floating World*», 1986), «Залишок дня» («*The Remains of the Day*», 1989), «Не залишай мене» («*Never Let Me Go*», 2005).

Відзначимо, що даний аспект творчості письменника вже став предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних літературознавців. У першу чергу, йдеться про праці таких учених, як К. Белова (Белова 2014), О. Джумайло (Джумайло 2014), Ю. Нестеренко (Нестеренко 2015), О. Сидорова (Сидорова 2005), Р. Вальковіц (Вальковіц 2011), Р. Дасгупта (Дасгупта 2015), М. Мацуда (Мацуда 2016), Е. Каппо (Каппо 2009). Однак недостатня увага до ранніх романів К. Ісігуро, а також до творчого доробку автора в цілому дає змогу говорити про актуальність та перспективність обраної нами теми.

Результати та обговорення

Мультикультуралізм розглядають як складне явище, обумовлене глобалізацією та асимілятивною політикою європейських країн. Згідно з ідеєю «побудови нації», до середини ХХ ст. демократичні держави здійснювали форсовану асиміляцію культурних меншин. Незалежно від походження, «від них очікували розчинення в «плавильному котлі» нації», – зазначає В. С. Малахов (Малахов 2005: 250–251).

У відповідь на інтеграційні процеси, що відбуваються у суспільстві, виникло нове соціокультурне та політичне явище – мультикультуралізм, яке, у свою чергу, передбачає мирне співіснування в межах однієї держави представників різних національностей та культур. В основі цього явища, на думку Г. Канарша, лежить «не конфронтація з мігрантами та їх насильницька асиміляція, а розумний компроміс, що приводить до обопільної вигоди як самих мігрантів, так і спільноти, що приймає цих мігрантів» (Канарш 2011: 35).

Уперше про мультикультуралізм заговорили у 60-ті рр. ХХ ст. Вчені виділяють два основних фактори, що вплинули на появу мультикультуралізму. Перша причина – це демократичний рух 1960 – 1970 років. Другий та, можливо, найбільш вагомий фактор – це потужні міграційні потоки, апогей котрих припадає на цей період. Йдеться про приток до західних країн великої кількості мігрантів родом з бідних країн Азії, Північної Африки та Близького Сходу. В результаті склалася ситуація, коли в межах однієї країни вимушено співіснувала велика кількість різних етнічних груп, кожна з яких була носієм власного унікального світобачення.

З кінця 1970-х років почалось серйозне інтелектуальне осмислення

процесів, що відбувались у тогочасному поліетнічному суспільстві. Зокрема, в 1978 р. була опублікована праця американського філософа Е. Саїда «Орієнталізм». Автор неодноразово підкреслює, що протиставлення Сходу та Заходу побудоване на помилковому уявленні європейців про відсталий Схід, адже «з самого початку вивчення Заходом Сходу останньому не вдавалося самому говорити про себе» (Саїд 2006: 436).

Як правило, Схід та Захід здебільшого розглядають як два діаметрально протилежних типи світосприйняття. Насправді ж, дані категорії варто розглядати не як взаємовиключні, а як такі, що доповнюють одна одну. Тільки в такому випадку можна вести мову про діалог або компроміс культур.

В умовах культурного розмаїття формується й *новий тип особистості*, більш сприйнятливої до особливостей чужої культури та здатної відмовлятися від власної ідентичності на користь толерантності. Письменників, які відповідають цим критеріям, називають «мультикультурними», «гібридними», «транскультурними» або ж письменниками «змішаної ідентичності». Тематика їх творів, сюжет та стиль оповіді здаються читачу-європейцю «дивними», сторонніми. Він змушений мати справу з традиціями та особливостями світосприйняття жителів інших країн, а іноді й вести діалог з носіями неєвропейських стереотипів.

Образ мультикультурної особистості можна зустріти в творчості багатьох сучасних романістів, серед яких особливе місце посідає Кадзуо Ісігуро.

Перші два романи автора, «Прозорий серпанок над горами» (1982) та «Митець плинного світу» (1986), як правило, відносять до так званих «японських» романів письменника. Як стверджує О. Сидорова, К. Ісігуро «створює образ Японії та японців, що підтверджує стереотипи, сформовані у свідомості західної людини» (Сидорова 2005: 190). Окрім етнокультурних стереотипів, автор використовує ряд мотивів, сюжетів і тем, що властиві японській літературній традиції, зокрема, мотив самогубства.

Героїня роману, японка Ецуко мешкає в англійському селищі в будинку, котрий дістався їй у спадок після смерті чоловіка. На декілька днів до неї з Лондона приїжджає її доросла донька Нікі. П'ять днів перебування Нікі у матері становлять «теперішнє», крізь призму якого проступає травматичне минуле – самогубство її старшої доньки Кейко та спогади про трагедію в Нагасакі.

Тема самогубства як індивідуального трагічного акту звучить з перших сторінок роману. Автор іронізує з приводу того, що інстинкт до самогубства, з точки зору стереотипного бачення англійців, є природною рисою всіх японців:

«Keiko, unlike Niki, was pure Japanese, and more than one newspaper was quick to pick up on this fact. The English are fond of their idea that our race has an instinct for suicide, as if further explanations are unnecessary; for that was all they reported, that she was Japanese and that she had hung herself in her room» (Ishiguro 2005: 8).

З іншого боку, самогубство Кейко можна зрозуміти і як «акт протесту проти насильницької асиміляції, загрози втрати ідентичності, жорстокості» (Сидорова 2005: 192).

Якщо говорити про авторський стиль, то в першому ж романі з'являється властива К. Ісігуро манера оповіді – ретроспективна нарація від першої особи. Крім цього, автор використовує фігуру «ненадійного наратора», тобто художній прийом, який полягає в тому, що оповідач повідомляє неточну або недостовірну інформацію: *«It is possibly that my memory of these events will have grown hazy with time, that things did not happen in quite the way they come back to me today»* (Ishiguro 2005: 41).

Схожі стилістичні прийоми автор використовує в другому романі, що має назву «Митець плінного світу». Дія роману розгортається у повоєнній Японії, в період американської окупації країни. Головний герой роману – урядовий художник Мацуо Оно, котрий користувався авторитетом за часів Другої світової війни. Після виходу на пенсію, він, керуючись почуттям провини, поринає в спогади про минуле, в якому, як з'ясовується, ховається безліч нерозкритих таємниць. Одна з них – це зрада друга та здача його таємній поліції.

У романі також присутній «японський» мотив самогубства, втілений вже дещо по-іншому: з ним пов'язані ностальгічні спогади про втрачене минуле, що, в свою чергу, на думку Р. Вальковіц, є своєрідним «японським анахронізмом, демонстрацією туги за чистою та чисто японською Японією» (Walkowitz 2011: 1058).

Водночас втілення даного мотиву слугує своєрідною формою вибачення за помилки японців, скоєні в минулому, зокрема під час Другої світової війни. Так, для Мацуо Оно самогубство його знайомого, колишнього патріота, є почесним та єдино можливим вчинком, оскільки у такий спосіб герой визнає свою провину та просить вибачення перед суспільством:

«He wasn't a bad man. He was just someone who worked very hard doing what he thought was for the best. But you see, Ichiro, when the war ended, things were very different. <...> He thought of all the people who had been killed, all the little boys your age, Ichiro, who no longer had parents, he thought of all these things <...> And he felt he should apologize. To everyone who was left. To little boys who no longer had parents. And to parents who had lost little boys like you. To all these people, he wanted to say sorry. I think that's why he killed himself» (Ishiguro 2001: 155).

Отже, винятково «японський» мотив самогубства перегукується, в даному випадку, з «метафорою рани» та невиліковним болем, що, в свою чергу, дає підставу говорити про гуманістичну направленість твору та зародження авторського бачення філософії «нового гуманізму».

Таким чином, навіть у ранній творчості К. Ісігуро наявні риси мультикультурного або міжнародного роману з властивим йому інтересом до іншої культури та проблем ідентичності. Адже міжнародний роман, за визначенням С. Толкачова, «має пряме відношення до питань, пов'язаних з гібридизацією культур і стилів, креолізацією, метисацією, міжпросторовістю, діаспорами, пороговістю, перетином і накладенням ідей та ідентичностей, що відбуваються у постколоніальному просторі» (Толкачев 2003: 4). Аналізуючи «японські» твори письменника, можна зробити висновок, що К. Ісігуро цікавить не реальна Японія, а спрощено-схематичний образ Японії в

літературній репрезентації Заходу. Автор ставить питання стосовно впливу західної культури на культуру східну та робить висновок щодо стереотипного бачення європейцями «чужої» культури.

По-новому тема взаємодії культур розкривається автором у романах «Залишок дня» (1989) та «Не відпускай мене» (2005).

Формально оповідь роману «Залишок дня» становить собою розповідь літнього дворецького Стівенса про його шестиденну подорож Англією, під час якої він розмірковує про своє життя та переоцінює його. На перший погляд, цей «найбільш англійський» роман письменника присвячений феномену «англійськості». Деякі дослідники, наприклад, Д. Лодж (Lodge 1992: 154–157) і В. Сім (Sim 2010: 50), вважають, що письменнику японського походження вдалось створити «винятково англійський» роман. Інші науковці, зокрема Г. Аннан та П. Айер, гадають, що автор знову пише про Японію та під маскою «англійськості» насправді намагається пояснити європейцям японські цінності (Sim 2010: 113–114).

До елементів англійської літературної традиції, зауважує О. Сидорова, можна зарахувати «весь традиційний набір характерних, майже розхожих героїв та атрибутів: маєток з чудовим будинком <...> та садом, володаря маєтку, взірцевого джентльмена лорда Дарлінгтона, деталі побуду, описані скрупульозно точно, майже з благоговінням» (Сидорова 2001: 51).

Східна літературна традиція знайшла втілення в образі головного героя, котрий поєднує у собі елементи англійського та японського кодексу честі. Стівенс – це людина, безмежно віддана своєму господарю та ладна пожертвувати найціннішим та найдорожчим у житті заради виконання свого професійного обов'язку.

Принципово важливим питанням для Стівенса є питання про достоїнство дворецького. Прикладом для нього слугує дворецький родом з Індії, котрий власноручно накинувся на тигра, що забрався у вітальню, та врятував від нього своїх господарів. Професійний обов'язок для Стівенса – вище особистих або сімейних інтересів. Він захоплюється поведінкою батька, який змушений був прислуговувати офіцеру, винному в загибелі його старшого сина-солдата, проте він жодним поглядом не виказав своїх почуттів.

Сам Стівенс ніколи, навіть поза очі, не дозволяє собі оцінювати вчинки свого господаря. Так, наприклад, коли захоплений модними на той час ідеями фашизму лорд Дарлінгтон звільнює двох покоївок-єврейок, Стівенс мовчки підкоряється його рішенню. Така позиція, коли душевні поштовхи підпорядковуються ритуалу, змушує Стівенса відмовитися від особистого життя та щастя. Він не може підійти до ліжка батька, що вмирає, оскільки прислуговує на урочистому обіді та розпоряджається слугами; не може не тому, що йому не дозволять цього зробити, а через усвідомлення важливості свого обов'язку:

«Miss Kenton, please don't think me unduly improper in not ascending to see my father in his deceased condition just at this moment. You see, I know my father would have wished me to carry on just now» (Ishiguro 1993: 103).

Зі схожих міркувань він дозволяє економіці, в яку все життя був таємно закоханий, одружитися з іншим чоловіком, а через 20 років прямує до неї з

надією «виправити цю помилку». Та нічого повернути не можна, тож єдине, що лишається Стівенсу, – це «залишок дня».

Таким чином, сюжетним стрижнем роману можна назвати східну ідею служіння та самопожертви, однак перенесену на англійський ґрунт. Японська тема обігрується в романі в образі Стівенса – кросс-культурного персонажа, поведінку котрого можна зіставити з «самурайським кодексом» воїна-бусідо.

В романі «Не відпускай мене» Кадзуо Ісігуро знову звертається до теми обов'язку та служіння, властивої японській культурі, хоча події відбуваються в альтернативній Англії кінця ХХ ст. Перед читачем світ, де люди навчилися створювати клонів та використовують їх у якості донорів.

Розповідь ведеться від імені Кеті Ш., яка власне і є таким клоном. Кеті розповідає про своє теперішнє життя, про свою роботу в якості помічника донора й водночас згадує своє дитинство, яке вона провела в Хейлшемі – закритому пансіонаті, де вчителі готують своїх вихованців до неминучого майбутнього – донорства та передчасної смерті.

Загалом, у даному творі Ісігуро тяжіє до реалістичної манери оповіді та, на думку К. Белової, «звертається до давно сформованих літературних канонів, що беруть початок ще з часів вікторіанського роману, таких як послідовність сюжету, фінальне «розкриття таємниць», спільність відомого герою й автору» (Белова 2012: 9).

«Японською» складовою роману можна назвати тему тотальної самотності. Роман відрізняється скрупульозним, ретельним, детальним описом деталей, використанням евфемізмів, недомовленостей та замовчування, що, на думку Ю. С. Нестеренко, «не лише виконують роль стилістичних прийомів, але й пов'язані з особливостями японської культури, що уникає прямого вираження почуттів, думок <...>, де виражати свої почуття не прийнято» (Нестеренко 2015: 330).

Саме такої моделі поведінки дотримується Кеті: свої емоції героїня контролює в будь-якій ситуації, навіть в тому випадку, коли залишається наодинці зі своїми думками:

«I was thinking about the rubbish, the flapping plastic in the branches, the shore-line of odd stuff caught along the fencing, and I half-closed my eyes and imagined this was the spot where everything I'd ever lost since my childhood had washed up, and I was now standing here in front of it, and if I waited long enough, a tiny figure would appear on the horizon across the field, and gradually get larger until I'd see it was Tommy, and he'd wave, maybe even call. The fantasy never got beyond that – I didn't let it – and though the tears rolled down my face, I wasn't sobbing or out of control» (Ishiguro 2010: 282).

Окрім вищезазначених особливостей, «японською» складовою роману також є звернення до жанрової форми східної притчі. До елементів притчової форми, перш за все, належать увага до емоційно-психологічної сфери та ефект «обману очікувань». Читач очікує від героїв бунту, опору жорсткому світу, але вони, за винятком рідкісних спалахів гніву, приймають свою долю та виконують своє призначення. «Завершити» для них означає загинути, виконавши свій обов'язок перед іншим. Оскільки смерть неминуча,

то єдине, що лишається, – це змиритися та прожити дане їм життя гідно, як власне й чинять головні герої роману.

Таким чином, К. Ісігуро, завдяки власному унікальному положенню «всередині та поміж» двох культур та двох світоглядних систем, написав «життєстверджуючий», за словами самого автора, роман про універсальні людські цінності, довівши можливість діалогу між Сходом та Заходом.

Висновки

Підсумовуючи, констатуємо, що, як ранні «японські», так й більш пізні «англійські» романи торкаються характерних для мультикультурної літератури тем ескапізму, еміграції, пошуку власної ідентичності та взаємодії культур. У контекст романів входить також комплекс мотивів, пов'язаних з реалізацією концепту «японське» – це мотив обов'язку, служіння та самопожертви, котрі сприймаються як універсальні цінності. Якщо в ранніх романах К. Ісігуро протиставляє східний світогляд західному, підкреслюючи стереотипне та шаблонне сприйняття «іншого», то в пізніх романах, тяжючих до абстракції та універсальності, вже постає спроба синтезу двох світоглядних систем та пошуку спільного знаменника. Право кожної людини на вираження власної індивідуальності, співчуття та співпереживання, відданість та доброта – ось власне ті загальнолюдські принципи, що є найбільш важливими в сучасному мультикультурному світі.

Список літератури

Белова Е. Н. Поэтика романа Кадзуо Исигуро «Не отпускай меня» (к проблеме художественного мультикультурализма) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья». Воронеж, 2012. 17 с.

Джумайло О. А. Английский исповедально-философский роман 1980-2000 гг. : дис. док. филол. наук : 10.01.03. Ростов-на-Дону, 2014. 395 с.

Канарш Г. Ю. Философские теории мультикультурализма // Знание. Понимание. Умение. М. : Московский гуманитарный университет, 2011. Вып. № 2. С. 33–41.

Малахов В. С. Национализм и культурный плюрализм // Национализм как политическая идеология. М. : КДУ, 2005. С. 250–261.

Нестеренко Ю. С. Элементы японской культуры в романе Кадзуо Исигуро «Не отпускай меня» // Знание. Понимание. Умение. М. : Московский гуманитарный университет, 2015. Вып. № 4. С. 326–334.

Саид Э. Ориентализм. Западные концепции Востока. СПб. : Русский мир, 2006. 637 с.

Сидорова О. Г. «Английский» роман Казуо Ишигуро // Известия Уральского государственного университета. 2001. № 21. С. 48–53.

Сидорова О. Г. Британский постколониальный роман последней трети XX века в контексте литературы Великобритании. Екатеринбург : Изд. Урал.ун-та, 2005. 262 с.

Толкачев С. П. Мультикультурный контекст современного английского романа : автореф. дис. докт. филол. наук : 10.01.03. М., 2003. 60 с.

Sappo E. Repression and Displacement in Kazuo Ishiguro's *When We Were Orphans and Never Let Me Go* : thesis presented for the B.A. degree. Michigan, 2009. 73 p.

Dasgupta R. Kazuo Ishiguro and «Imagining Japan» // *Kazuo Ishiguro in a Global Context*. Farnham : Ashgate Publishing, Ltd., 2015. 178 p.

Ishiguro K. *An Artist of the Floating World*. London : Faber and Faber, 2001. 206 p.

Ishiguro K. *A Pale View of Hills*. London : Faber and Faber, 2005. 183 p.

Ishiguro K. *Never Let Me Go*. NY. : Vintage Books, 2010. 288 p.

Ishiguro K. *The Remains of the Day*. NY. : Vintage International Edition, 1993. 245 p.

Lodge D. *The Art of Fiction*. Illustrated from Classic and Modern Texts. London : Penguin Books, 1992. 240 p.

Matsuda M. Challenges in Translating «International» Novels : Ishiguro's Early Works Set in Japan // Language and Semiotic Studies. Soochow : Soochow University Press, 2016. Vol. 2. №2. Pp. 149–160.

Sim W. Kazuo Ishiguro. London ; New York : Routledge, 2010. 187 p.

Walkowitz R. L. Ishiguro's Floating Worlds // English Literary History. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 2011. Vol. 68. №4. Pp. 1049–1076.

References

Belova, E. N. (2012). *Pojetika romana Kadzuo Isiguro "Ne otpuskaj menja" (k probleme hu-dozhestvennogo mul'tikul'turalizma)*. Avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. filol. nauk [Poetics of Kazuo Ishiguro's novel "Never Let Me Go". Synopsis of a diss.]. Voronezh, 17 p.

Dzhumajlo, O. A. (2014). *Anglijskij ispovedal'no-filosofskij roman 1980-2000 gg.. Dis. dok. filol. nauk* [English confessional and philosophical novel of 1980-2000. Doctor of Philology diss.]. Rostov-na-Donu, 395 p.

Kanarsh, G. Ju. (2011). *Filosofskie teorii mul'tikul'turalizma* [Philosophical theories of multiculturalism]. *Znanie. Ponimanie. Umenie* [Knowledge. Understanding. Skill], no. 2, pp. 33-41.

Malahov, V. S. (2005). *Nacionalizm i kul'turnyj pljuralizm* [Nationalism as a political ideology]. Moscow, Book House "Universitet", 320 p.

Nesterenko, Ju. S. (2015). *Jelementy japonskoj kul'tury v romane Kadzuo Isiguro "Ne otpuskaj menja"* [Elements of Japanese culture in Kazuo Ishiguro's novel "Never Let Me Go"]. *Znanie. Ponimanie. Umenie* [Knowledge. Understanding. Skill], no. 4, pp. 326-334.

Said, Je. (2006). *Orientalizm: Zapadnye koncepcii Vostoka* [Orientalism: Western Conceptions of the Orient]. Saint-Petersburg, Russkij mir, 637 p.

Sidorova, O. G. (2001). *"Anglijskij" roman Kazuo Ishiguro* [Kazuo Ishiguro's "English" novel]. *Izvestija Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta* [Ural University Press], no. 21, pp. 48-53.

Sidorova, O. G. (2005). *Britanskij postkolonial'nyj roman poslednej tretej XX veka v kontekste literaturny Velikobritanii* [British Postcolonial Novel of the Last Third of 20th century, in the Context of the Literature of Great Britain]. Ekaterinburg, Ural University Press, 262 p.

Tolkachev, S. P. (2003). *Mul'tikul'turnyi kontekst sovremennogo anglijskogo romana*. Avtoref. dis. dokt. filol. nauk [Multicultural context of the contemporary English novel. Synopsis of a diss.]. Moscow, 381 p.

Cappo, E. (2009). *Repression and Displacement in Kazuo Ishiguro's When We Were Orphans and Never Let Me Go*. Thesis presented for the B.A. degree. Michigan, 73 p.

Dasgupta, R. (2015). *Kazuo Ishiguro and "Imagining Japan"*. Kazuo Ishiguro in a Global Context, edited by Cynthia F. Wong and Hülya Yıldız. Farnham, Ashgate Publishing, 178 p.

Ishiguro, K. (2001). *An Artist of the Floating World*. London, Faber and Faber, 206 p.

Ishiguro, K. (2005). *A Pale View of Hills*. London, Faber and Faber, 183 p.

Ishiguro, K. (2010). *Never Let Me Go*. New York, Vintage Books, 288 p.

Ishiguro, K. (1993). *The Remains of the Day*. New York, Vintage International Edition, 245 p.

Lodge, D. (1992). *The Art of Fiction*. Illustrated from Classic and Modern Texts. London, Penguin Books, 240 p.

Matsuda, M. (2016). *Challenges in Translating "International" Novels, Ishiguro's Early Works Set in Japan*. Language and Semiotic Studies, vol. 2, no. 2, pp. 149-160.

Sim, W. (2010). *Kazuo Ishiguro*. London, New York, Routledge, 187 p.

Walkowitz, R. L. (2011). *Ishiguro's Floating Worlds*. English Literary History, vol. 68, no. 4, pp. 1049-1076.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2019 р.